

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Prinos za iztraživanje tragova rimskih puteva u Dalmaciji.

Put od *Solina* na Klis, Grlo, Klapavice, niz Kočinje Brdo preko Dugopolja na *Križice*. Na vrh *Križica* bi mu razkršće. Jedan trak vodio je preko Dicma u Mojanku, na podnožje brda pram Stojančevom birtijom: zatim uz Mojanku k brdu na istok od sela *Sičana*. Odatle jedan pravac dielio se je u istok k Gardnu, a drugi u sievero-istok k *Čitluku*. Drugi trak s *Križica* išao je k selu *Bisko*, pak na rieku Cetinu kod Šimundžine mlinice, a odatle uz Katune kroz *Žeževicu*, *Zagvozd*, *Imocka Poljica* u *Runović*. Od *Biska* ciepa se jedan mlaz preko sela *Vojnića* na *Gardun*.

S *Garduna*, premostiv Cetinu blizu sadanjeg mosta na Trilju, išao je uz *Vedrine*. *Budimir*, *Cistu*, *Lovreć*, *Berinovac*, *Podbabljem* u *Runović*. Ovog zovu i dandanas drumom ili rimskim putem. Njegovim tragom nazad dvadesetak godina propertise sadanju občinsku cestu od *Ugljana* preko *Lovreća* u *Imocki*.

S *Lovreća* odvodio je jedan ogranak puta na *Studence*, koj se je ovdie opet ciepa u dvoje. *Lievi* na *Aržano* k *Lievnu*, a desni kroz *Ričice* i *Proložac* u *Runović*.

Iz *Runovića* bio je jedan put na *Vinjane* preko *Posušja* k *Duvnu*. Njegovim tragom probivena je nedavno občinska cesta od *Imocke* preko *Vinjana* na *Posušje* do *Ričine*. Iz *Runovića* vodio je drugi put na *Vitinu*, *Rastok*, *Ljubuški* u *Vido*, u *Neretvi*. Od ovog ujnilo se je celih komada, kraj koga uzdrži se još čitavih kamenih stupova, bilježećih milje. Narod zove ovi put *Jankovcem* il *Jankovim putem*.

Od *Garduna* morao je jedan put voditi na *Čitluk*, a odavle jedan je išao u istok; premostiv Cetinu na *Mlinišćih*, il *Mostinah* nad *Hanom* penjao se je uz *Prolog*, gdje mu se trag opaža u sried *Proložke Drage*, kao što su mu se naj češće namierali niz *Prolog-*

planinu, kad su nazad deset, devet godina gradili cestu od Bilog-Briga u Livno.

Od Čitluka drugi je put išao k Hrvatcima preko Zrnca uz Potravlje, iz pod Potravske crkve na Otišić k Vrlici, il gradu nad vrielo Cetine.

Od Grla kričao je jedan put niz Prugovo, kroz Gizdovac na Muć pak odavle niz Vrbu i Petrovopolje u *Prominu*.

Od *Promine* vodio je put preko Kistanja k Ostrvici.

Na Sitnom, u Zagorju srieta se tragova putu, što je vodio k *Danilu*. S Danila vidi se znakova putu, što je išao na Kraljice, a odavle vjerojatno niz Konjevrate na Krku rieku (preko onih podvodnih stupova, što se vidjaju izpred skradinskog Buka) u Skradin, a možda i preko Mirlovića k Promini.

Ove naercene tragove, il u živcu kamenu zaparanih žliba, il zidjanih i nasutih cesta, u koliko jih sam opazio nisam, navodim po izvješću pošt. prof. Šalinovića.

A. K. Matas.

Topusko (Ad fines).

(Konac.)

Najstariji spomenik iz srednjega doba, koj nam spominje ovo mjesto, jest listina ugar.-hrv. kralja Andrije II. od g. 1211. Tom listinom Andrija II. uz primjer svojih predšastnika a na izpunjenje svoga zavjeta „*monasterium ad honorem beate dei genitricis Marie in loco, qui dicitur Toplica, duximus construendum, fratribusque Clarevallensis domus, ordinis Cisterciensis, in eodem loco deo iugiter servituris, monasterium ipsum cum omnibus possessionibus et libertatibus, quibus ipsum dotavimus, hereditario jure contulimus possidendum. Dedimus autem eidem monasterio in dotem, totum videlicet comitatum de Gorra cum omnibus pertinentiis suis preter pertinentias Templariorum in eodem comitatu contentas, et preter sex generationes cum tenementis earum, quas ad iurisdictionem nolumus pertinere. Statuimus ergo, quod memorata ecclesia beate Marie de Toplica omnia iura predicta comitatus de Garra, alia ab his, que paulo ante excepimus, libere et integre perpetuoque possideat sub eius libertatis integritatisque tenore, quo duces Slavonie seu comites de Gorra eadem antea possederunt*“. Veli dalje o toj darovnici: *que facta fuit regni nostri anno secundo*, dakle g. 1206—7. za prvi put; te nabraja potanko prava i zemljišta tomu redu dopitana, a na prvom mjestu *Toplica cum metis suis*, koju na-